

# TERRA RUBRA



Full informatiu de la Vila de TARROJA - Any 14 - Juliol-Agost de 2003 - Núm. 83

## EDITORIAL

Tot passejant aquesta primavera pels camins del nostre municipi, potser perquè s'escaigué un dia calmós i amb la disposició de fer esment de les coses petites, habituals, les coses que sempre hem vist, però al mateix temps i a tothora ens han passat desapercibudes, em mirava de prop les parets que trobem al defora.

De parets de pedra, els nostres indrets en són plens. Les parets que s'aixequen a la vora del camí, per posar límit entre el camí i el camp, les parets dels marges, per suportar

les terres de les feixes destinades als conreus i que serveixen per a evitar que la pluja i el vent s'emporti la terra i la collita, arrossegada amb l'aigua avall.

Us heu fixat mai com cada paret és diferent, com cada pagès que la construí, hi deixà les seves empremtes personals? Cadascun aconseguia la seva especial construcció, totes fetes amb gran estima i amb la intenció només, d'un resultat pràctic,

La nostra comarca n'és plena, de parets, parets que de mica en mica, amb el pas dels anys i de les grans màquines que "l'agricultor" fa servir, cada vegada són menys les que es mantenen senceres i dretes.

Avui, tot i mig enderrocades, humils, encara belles en la panoràmica de la nostra comarca, fan companyia el pagès i també el vianant, que pels camins dels nostres camps, encara goosen anar sense l'inseparable contaminant acústic d'un motor.



Camí que va de la carretera vella de Cervera al camí de St. Julià de Tarroja



## NOTÍCIES

- Hem rebut unes lletres de Francesc Sabaté, d'Igualada, en les quals ens notifica i ens fa arribar la crònica, de la setzena caminada per les terres de la Segarra que, segons ens diu, s'ha convertit ja en una tradició, fer una excursió el mes de març, per les nostres contrades, quan els sembrats llueixen el millor vestit,

Aquest any l'itinerari ha estat: Sant Antolí i Vilanova, els Hostalets, Briançó, Montlleó, la Rabassa, Freixenet de Segarra i Sant Guim de Freixanet.

Desitgem als amics excursionistes de la UEC ANOIA, que per molts anys puguin gaudir del silenci i de la panoràmica verda de la Segarra, en el mes de març.

- El dia 1 de maig, com cada any s'ha pres de costum, l'associació de dones "El Lilà" va organitzar el berenar a la Sala de la Vila. Bona commemoració del dia del Treball.

- El passat dilluns de Pasqua, diada de Sant Julià, segons acostumem els tarrogencs, es va celebrar a l'ermita amb la tradicional repartició de la coca i barreja. El sorteig de la tradicional "mona" tocà en sort a la Fina,



*Instantània del dilluns de pasqua a st. Julià*



esposa del Josep de ca la Ramona del Martí i, com cada any, es repartí entre els assistents, els quals ens poguérem llepar els dits, i mai millor dit. El llibre, se l'emportà l'Anna Castellana. Enhorabona a totes dues.



*Els guardonats del sorteig amb la mona i el llibre*

- El dia 2 de maig, el senyor Joan Díaz Montes féu la presentació del seu llibre "Humanoides. Los otros seres", a Sala de la Vila. Un llibre de consulta per a tots aquells interessats en aquest tema. El llibre recull centenars de casos ens els quals el testimoni veu, fotografia, filma, fins i tot parla, etc.

---

El col·loqui fou animat i també controvertit per les diverses opinions. Cal però ressaltar, per sobre de tota polèmica que aquests temes solen dur, l'honestedat amb què Joan Díaz l'exposà i féu participar. A partir d'aquí cadascú en pot treure les seves pròpies conclusions.

● Roser de maig, dia 4, festa de Tarroja, tot i que en els anys passats fou una diada molt notable, sembla que cada vegada va perdent més força. No faltà però la missa solemne que enllaçà amb el concert, a càrrec de l'Orfeó Joventut, de Bellpuig, que delectà els assistents amb un repertori variat i entretingut.

A la tarda ball a la Sala, amb orquestra, tot i que l'animació fou discreta, acabà el dia amb satisfacció per a tots.

● Dissabte 24 de maig l'associació de dones "El Lilà" organitzà una excursió a Tarragona, visita acompanyada per tots els que s'hi van apuntar. El dinar ni més ni menys que a Cambrils, bufet lliure prop la platja. Tothom coincideix a la tornada, que gaudiren d'un dia plenament satisfactori.

● Dia 25 de maig, eleccions municipals. Els resultats de l'escrutini a la nostra vila, pels vots obtinguts, va ser el següent:

Cens electoral	152	
Participació	114	(75,00 %)
Vots en blanc	8	
Vots nuls	3	
Regidors	5	
Salvador Castilla i Manzanares	85 vots	CIU
Josep Ma. Solsona i Sala	80 vots	CIU
Felip Verdés i Solà	76 vots	CIU
Ramon Gené i Coma	72 vots	CIU
Joan Marsol Buchaca	56 vots	CIU
M. Teresa Ramon Fondevilla	02 vots	PM
Núria Minguet Guasch	00 vots	PP

Enhorabona al nou consistori. Una vegada més encoratgem els nostres regidors i els oferim el nostre suport. Felicitats!

● "L'apropiació del descobriment d'Amèrica" és un documental portat a la pantalla i que el dia 29 de maig fou presentat al fòrum de FNAC l'Illa Diagonal de Barcelona. A partir de la tesi d'en Jordi Bilbeny, el qual exposa que, contràriament al que sempre s'ha cregut, el descobridor d'Amèrica era català, que la sortida de l'expedició americana es va produir a Pals (Girona) i que la gesta va ser patrocinada i finançada per la Corona d'Aragó i no per Castella. Al documental, Carme Sansa es comença a qüestionar tot el que fins aleshores havia après, a partir de les pistes d'un jove historiador...

Després del documental que tingué una duració d'una hora i escaig, s'obrí un col·loqui molt participatiu, que de no ser per l'escassetat del temps, s'hauria allargat fins entrada la nit.

Enhorabona a la productora Pilar Montoliu, al director del documental en David Grau, a tots els actors i participants que l'han fet possible, però sobretot al nostre amic i col·laborador en Jordi Bilbeny que amb la seva tenacitat, va fent forat poc a poc. Ferm i cautelarment va avançant sempre endavant, ni un pas enrere.

Per a tots els qui estiguen interessats en poder-lo veure, sembla que més endavant aquest documental es passarà al cinema Verdi.

● **Errades:** A la pàgina 3, segona columna, les dues notícies finals de pàgina, del número anterior de T.R, on diu abril, ha de dir març.

● **Defuncions:** Carme Sarró Saurí va morir el dia 5 de maig a l'edat de 91. anys. El nostre més sentit condol a la família.



## MOSSÈN ANSELM

L'any passat en ocasió de la celebració dels cinquanta anys de sacerdoci de mossèn Anselm Santaulària, rector actual de Freixenet, tot i que teníem la voluntat de publicar unes lletres, per causes alienes, vam haver de deixar-les en espera, fins uns mesos després.

Mossèn Anselm, fill de la població d'Ardèvol, havia conegut mossèn Martí en temps de la Guerra Civil, refugiat a casa seva durant l'any 1938 i alguns mesos del 1939. Infant encara, seria aquest el detonant de la seva vocació sacerdotal?

Arribà a Tarroja l'any 1952, per ajudar mossèn Martí que passava per uns moments delicats de salut. Recentment ordenat sacerdot, fou el bastó que donà suport al rector, per portar endavant la seva tasca pastoral. Bé, més que el seu bastó de suport, potser podríem dir que fou, el seu portaveu, el transmissor fidel de la paraula, ja que mossèn Martí patia una afonia irreversible que el dugué fins a la mort.

D'aquell temps de veïnatge a Tarroja, en guarda un bon record. En uns moments de la seva vida tan importants, per la seva fidelitat al sacerdoci, vol que els tarrogens també en participem.



Els mossens Anselm i Joan Augé acompanyant el bisbe Tarancon en la processó de Sant Salvador.

En una nota que ens envia a la redacció de TERRA RUBRA manifesta:

*“L'any 2002 vaig celebrar els 50 anys de sacerdoci, i 25 anys que resideixo a Freixenet. Per això n'he de donar gràcies a Déu.*

*Mn. Jacint Verdaguer quan complí 25 anys de sacerdoci, va publicar un llibre donant gràcies a Déu, i a la seva mare que encara vivia.”*

A la nota que ens fa arribar Mn. Anselm, ens hi afegeix un petit poema de Mn. Cinto, heu-lo aquí:

*“De penyores d'amor,  
Jesús mil me n'ha donades  
me n'ha donades mil,  
dues de sobiranes:  
m'ha dat un calze d'or  
i un arpa d'or i plata.”*

I un altre de Mn. Climent Forner, de ben segur que han estat per Mn. Anselm motiu de bones estones de reflexió.

*“Romanç entre el vestíbul i l'altar,  
batut pels vents i enroentit alhora  
pel sol que esguardo fins a darrera hora  
l'Ull de Taiüll que a trenc d'alba em mirà.*

*Joel s'abriva i, des del lllindar  
del temple, porta endins i porta enfora,  
abraça el calze i l'arpa mentre plora  
sabent que mor si deixa d'estimar.*

*El sap prou que el calze de la missa,  
que a contrallum eleva, és de terrissa  
no d'or-cuïta i recuïta en forns divins.*

*Tal com de l'arpa que de jove polsa,  
voldria treure'n música més dolça  
com més penetra tabernacle endins.*



## EL TESTAMENT DE BEATRIU DE TÀRREGA, SENYORA DE LA CARDOSA (1486)

Entre els molts documents que són guardats a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera, s'hi troba un testament, escrit en llatí i datat al castell de la Cardosa el dia 3 de setembre de 1486, que mostra la previsió i, alhora, la religiositat de l'atorgant. Aquesta persona es deia Beatriu i estava casada amb Jaume Solsona. El pare de la Beatriu, ja difunt, havia estat el cavaller Guillem de Tàrrega, senyor del castell i del lloc de la Cardosa, població que es trobava dintre la vegueria de Cervera. La seva mare, que encara vivia, es deia Joana.

Guillem de Tàrrega i la seva esposa Joana no havien tingut cap nen, per la qual cosa Beatriu havia esdevingut hereva universal dels béns del seu pare i, en especial, de la senyoria de la Cardosa. Amb tot, el seu marit Jaume Solsona també s'intitulava senyor del castell i del lloc esmentats.

El motiu que Beatriu fes testament ens l'explica ella mateixa: es trobava en el setè mes de l'embaràs i, atès que algunes dones morien en donar a llum, volia deixar les coses ben arreglades.



Castell de  
la Cardosa



---

En primer lloc, elegí com a marmessors i executors testamentaris el seu marit Jaume Solsona i la seva mare Joana, als quals donà plena potestat per a resoldre qual-sevol qüestió. En cas de morir, el seu cos seria sepultat a la capella de Santa Victòria de l'església de Sant Antoni de la vila de Cervera, lloc on ja hi havia enterrat el seu pare i els seus antecessors.

D'altra banda, deixava vint lliures perquè, després de la seva defunció, fossin dites diverses misses i aniversaris en benefici de la seva ànima.

A la seva mare, per l'amor maternal que li tenia, li feia donació de dotze lliures i al seu marit li deixava l'usdefruit de tots els béns que ella posseïa per tal que en gaudís durant tota la seva vida. Després, però, aquest béns passarien al seu hereu.

A continuació, establia qui seria aquest hereu, d'acord amb una prelació que tenia en compte les diverses opcions possibles: el naixement d'un nen, d'una nena o que el seu embaràs no donés fruit.

El document acaba amb els noms dels testimonis que assistiren a l'acte d'atorgament del testament: Antoni Fuster, de Montblanc, Pere Torres, Joan Sança; Pere Joan Soler, Gili Vidal i Antoni Joan Guardiola, de la Cardosa, tots ells vassalls seus, i Miquel Joan, del lloc d'Estopanyà.

Beatriu no solament no morí d'aquell part sinó que sobrevisqué al seu marit. En efecte, l'any 1496, un document notarial l'esmenta com a vídua de Jaume Solsona i senyora del castell i del lloc de la Cardosa.

**JOSEP M. LLOBET I PORTELLA**



Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Josep Coma, Josep Condal, Narcís Saladrígues, i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà, Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdés i Ramon M. Verdés.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la Segarra*

<http://www.terrarubra.org>

c/e: [revista@terrarubra.org](mailto:revista@terrarubra.org)

els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

Edita: «**Comissió d'Estudis Tarrogencs**»  
C/ de l'Església, 1 - Tel. / Fax 973 52 00 65 - 25211 TARROJA

Muntatge i impressió:  
**Saladrígues, S.L.** - Font, 7 - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990





## CRISTÒFOR COLOM I EL REGNE CATALÀ DE SICÍLIA

És de tothom sabut que En Cristòfor Colom va demanar als Reis Catòlics, a canvi de descobrir les terres del Nou Món i de posar-les sota llur Corona, els títols d'Almirall, Virrei i Governador General.<sup>1</sup> Atès que, a més a més, ningú no ha posat mai en dubte que li fossin efectivament concedits a la seva tornada a Barcelona, això pressuposa que En Colom havia de tenir un passat militar i polític, amb total coneixement de les lleis i les constitucions de Catalunya, i indica que, amb molta probabilitat, havia d'haver exercit un o diversos càrrecs de govern, vinculats al Consell reial.

Ara bé: a les llistes de lloctinents i virreis que proporcionen En Lalinde, per al Principat, Rosselló i Cerdanya;<sup>2</sup> la Josefina Mateu, per al Regne d'Aragó<sup>3</sup> i Sardenya;<sup>4</sup> En Francesc Sevillano, per a Mallorca;<sup>5</sup> la Maria Mercè Costa, per a Sicília,<sup>6</sup> i al llistat de "Lloctinents del Regne de València", que ens ofereix En Francesc Pérez Moragon,<sup>7</sup> no hi apareix cap Colom. La qual cosa no impedia al Descobridor demanar-ne el càrrec –car ho feia perquè se li concedís com a premi o ascens militar per una descoberta geogràfica–, sempre que n'hagués exercit un de semblant i estigués ja avesat a la seva administració, amb una experiència provada.

Que un governador coroni la seva carrera política amb el càrrec de virrei no és una dinàmica aliena als Estats catalans, puix tenim constància que "el títol de «virrei» és cobdiciat pels Governadors de Sardenya"<sup>8</sup> Si, endemés, sabem que el Governador (o sigui, el portantveus de general governador), té amplis poders per administrar justícia, amb potestat d'aplicar la pena capital; que aquest càrrec presenta concomitàncies amb el de governador general i, en teoria, n'era el seu substitut;<sup>9</sup> si el governador també era el substitut eventual d'altres jutges i del virrei; càrrec que exercia "quan, mort el sobirà, cessaven els poders del lloctinent general o quan aquest mancava, era

legalment impedit o s'havia absentat de Catalunya";<sup>10</sup> i si, finalment, ens adonem que "els portantveus eren, en llur actuació normal, perfectament compatibles amb el lloctinent"<sup>11</sup> i que exercia "si no la totalitat, sí la major part de les seves atribucions, assegurant la continuïtat de l'administració de la justícia i garantint l'ordre públic",<sup>12</sup> no serà gens difícil comprendre que En Colom demanés l'ofici de virrei com a continuïtat natural d'un càrrec previ de governador que ja exercia, tal com sembla que va fer.

És En Colom mateix, davant de les calúrnies que li havien alçat els seus enemics a la Cort, que escrivia a Na Joana de Torres, institutriu del Príncep Joan: "Déu és just i ha de fer que se sàpiga el com i el perquè. Allà em jutgen com

1. Vg. "Capitulaciones concertadas entre los RR.CC. y Cristóbal Colón para el descubrimiento y conquista de América", *Las Capitulaciones en Santa Fe (1492-1498)*; Diputación Provincial de Granada, Granada, 1993, document 1, p. 36.

2. JESÚS LALINDE ABADÍA, *La Institución Virreinal en Cataluña (1471-1716)*; Instituto Español de Estudios Mediterráneos, Barcelona, 1964, p. s/n.

3. JOSEFINA MATEU IBARS, "Lloctinents del Regne d'Aragó durant els segles XVI i XVII"; *Gran Enciclopèdia Catalana*, Edicions 62/s/a, Barcelona, 1970, vol. 2, p. 343.

4. JOSEFINA MATEU IBARS, *Los Virreyes de Cerdeña. Fuentes para su estudio*; CEDAM – Casa Editrice Dott. Antonio Milani, Pàdua, 1964, tom I (1410-1623).

5. FRANCESC SEVILLANO COLOM, "Procuradors, governadors i lloctinents de Mallorca"; *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., vol. 9, p. 488.

6. M. MERCÈ COSTA, "Virreis de Sicília"; *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., vol. 13, p. 577.

7. Vg. FRANCESC PÉREZ MORAGON, "Lloctinents del Regne de València"; *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., vol. 11, p. 180.

8. JESÚS LALINDE ABADÍA, "El règim virreino-senatorial en Indias"; *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXXVII (1967), p. 24.

9. Cf. VÍCTOR FERRO, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*; Referències-1, Eumo Editorial, Vic, 1987, p. 96.

10. Ídem, p. 97.

11. Ídem, p. 101.

12. Ídem.

a *Governador* que anà a Sicília o ciutat o vila posada en regiment i on les lleis es poden guardar per complet”<sup>13</sup>.

A més d’aquesta afirmació, que ens explicita sense cap mena d’ambages que va anar a Sicília com a Governador, a exercir-hi aquest càrrec o bé com a conseqüència d’haver-lo exercit, ell mateix té un coneixement prou general de l’illa, que hi deixa entendre una presència tangible. Així, al *Diari de Bord*, anota, el diumenge 29 d’octubre, en descriure una illa prop de Cuba: “És plena de muntanyes molt formoses, encara que no són molt grans de llargada, però altes; i tota l’altra terra és alta, de la manera de Sicília”<sup>14</sup>.

Conformement, a la *Relació del Segon Viatge*, al 14 de novembre de 1493, escriu: “Juntament amb l’illa de Santa Úrsula i [de] les Onze Mil Verges, vaig trobar una altra illa, de la qual no vaig veure, salvat la part d’ella del nord amb aquell de ponent, mes, segons el meu albir, major que Sicília i de les majors terres i de les mes formoses, i així de la mateixa faigó, a la qual vaig donar el nom de Sant Joan Baptista”<sup>15</sup>.

I, al *Memorial* que, l’any següent de 1494 adreçarà a l’Antoni de Torres, li diu que a les noves terres americanes, on “així el blat com el vi neixen molt bé, però cal esperar-ne el fruit”<sup>16</sup>, està convençut que “no n’hi haurà menys que a Andalusia ni Sicília”<sup>17</sup>.

El seu coneixement del Regne de Sicília es torna a manifestar a la *Carta* que adreçarà als reis, al 1495, car, en parlar de l’illa de Jamaïca, els exposa “que és la més formosa que els ulls hagin vist. No és muntanyosa, i sembla que la terra arriba al cel; i és molt gran i major que Sicília, que té de vogi vuit-centes llegües”<sup>18</sup>. Dins aquesta mateixa *Carta*, i referint-se de nou a l’illa de Jamaïca, tornarà a escriure més endavant “que és de molt bella faigó, així de la meitat d’una cidra que s’obri del peu a la flor, i és més llarga d’orient a occident que ample de septentrió a l’austre, així com són totes les illes que aquí a les Índies he trobat. És major que Sicília i [té] molta més terra, perquè és altíssima i tota profitosa i molt millor en la fertilitat”<sup>19</sup>.



Alfons el Benigne presidint les Corts catalanes a Montblanc (1333)

Així mateix, en un fragment d’un altre text seu, que la Varela situa cronològicament entre el 1498 i el 1500, hi diu que “a Castella i Portugal i Aragó i Itàlia i Sicília i les illes de Portugal i d’Aragó i les Canàries gasten molts esclaus”<sup>20</sup>.

Finalment, l’anomenat Pere Màrtir d’Anguera, a les seves *Dècades*, en resumir els escrits d’En Colom, ens informa, referent a l’illa de Jamaïca, segons reporta el Descobridor, “que aquesta illa és més llarga i més ampla que Sicília”<sup>21</sup>. Comparació que també recull En Simó Verd a les cartes que va enviar sobre el segon viatge colombí, puix escriu: “En tres setmanes arribaren a les illes dels caníbals i allí es deturaren alguns dies, i després partiren per anar a cercar l’Espanyola. Navegant, mai no perde-

13. CRISTÓBAL COLÓN, *Textos y documentos completos*; edició de Consuelo Varela, Alianza Universidad-320, Alianza Editorial, S.A.; 2a edició, Madrid, 1992, p. 436.

14. Ídem, p. 126.

15. Ídem, p. 241.

16. Ídem, p. 257-258.

17. Ídem, p. 258.

18. Ídem, p. 294.

19. Ídem, p. 308-309.

20. Ídem, p. 408.

21. PEDRO MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Dècades del Nuevo Mundo*; Ediciones Polifemo, Madrid, 1989, cap. III, p. 32.



---

ren de vista una o altra illa, i en trobaren una de grossa—diuen que és com la [de] Sicília—i baixaren a terra”<sup>22</sup>.

I, encara, En Ferran Colom, en resumir-nos el primer viatge de descoberta a la seva *Història de l'Almirall*, ens diu, referint-se a la nit del divendres 24 d'agost, que l'Almirall “passà aquella nit prop de Tenerife, de la qual muntanya es veien sortir flames grandíssimes, de la qual cosa es meravellà la seva gent; [ell] els donà a entendre el fonament i la causa d'aquest foc, comprovant-ho tot amb l'exemple del mont Etna de Sicília i d'altres moltes muntanyes on es veia el mateix”<sup>23</sup>.

El paràgraf ha estat analitzat per En José Luis Comellas, el qual ha atribuït l'erupció que van veure aquells primers expedicionaris transatlàntics al Teide<sup>24</sup>. I, a més de creure que “l'erupció fou perfectament possible, i en aquest sentit cal considerar el diari colombí una font històrica per datar el fet”<sup>25</sup>, exposa que “En Colom, que coneixia el Vesubi, l'Etna i, molt probablement l'Stromboli, aprofità l'ocasió per donar una petita lliçó sobre volcans”<sup>26</sup>. Ara bé: com que l'Stromboli, i l'Etna són a Sicília; i el Vesubi a Nàpols, és evident que En Colom tenia un coneixement geogràfic pregon d'aquests dos regnes vinculats a la Casa Reial catalana.

Pel que fa a Sicília, En Vicens i Vives ens confirma la seva posició de considerar “l'illa de Sicília com una mera dependència de la Corona catalanoaragonesa”<sup>27</sup> i ens mostra el seu més pregon convenciment que els mercaders catalans “es compenetraren de tal manera amb els interessos comercials de la seva nova llar, que llavors «Sicília i Catalunya formaren quasi un sol regne»”<sup>28</sup>. I rebla: “La reincorporació de Sicília al tron reial aragonès preparada per Pere el Cerimoniós i realitzada en la persona de Martí l'Humà, a conseqüència del trist heretament del seu fill Martí el Jove, l'heroi de Sardènia, nuà amb vincles encara més forts els dos territoris, subjectes des de llavors a un sobirà comú”<sup>29</sup> fins que, el 13 de setembre de 1460, a les Corts de Fraga, tal com escriu En Çurita, En Joan II “féu unió perpètua i incorporà al Regne d'Aragó, i a la Corona Reial els

seus Regnes de Sicília i Sardènia, amb les Illes adjacents: perquè fossin i quedessin perpètuament units al dit regne i sota d'un sol domini i no s'apartessin de la Corona reial, i jurà aquesta unió per ell i els seus successors, i que inviolablement es guardaria i es juraria pels Reis en llur nou Regnat”<sup>30</sup>.

Els vincles polítics i humans, doncs, entre Sicília i Catalunya eren d'una claredat inqüestionable. I el fet que En Colom esmentés l'Etna en el seu *Diari de Bord*, i que això posés en evidència la seva relació amb Sicília, no va passar desapercebut als copistes que van transcriure i reescriure aquest mateix *Diari* dins la *Història de les Índies*, del Pare Bartomeu de Cases, o Casaus; car, tot i que les descripcions d'aquest cronista són molt més prolixes i detallades que les d'En Ferran Colom, la de l'erupció del volcà canari també hi és descrita, però amb una data diferent—fent-la passar ara al 2 de setembre—i havent ja el censor eliminat diligentment la referència a l'Etna<sup>31</sup>. Per això, em sembla ben significatiu que En Paolo Emilio Taviani, després d'apuntar-nos que En Colom “esmenta moltes vegades Sicília. La recorda com una gran illa—en efecte, és la més gran de la Mediterrània—per dir que Cuba és encara més gran. La recorda per les seves terres elevades. En Colom en vorejà les

---

22. “Fragmentos de cartas de Simón Verde relativos al segundo viaje”, *Cartas de particulares a Colón y Relaciones coetáneas*; edició de Juan Gil i Consuelo Varela, Alianza Universidad-398, Alianza Editorial, S.A.; Madrid, 1984, p. 211.

23. HERNANDO COLÓN, *Historia del Almirante*; edició de Luis Arranz, Crónicas de América-1, Historia 16, 3a edició, Madrid, 1985, p. 97.

24. JOSÉ LUIS COMELLAS, *El cielo de Colón. Técnicas navales y astronómicas en el Viaje de Descubrimiento*; Ediciones Tabapress, Madrid, 1991, p. 145.

25. Ídem.

26. Ídem.

27. J. VICENS VIVES, *Fernando el Católico. Príncipe de Aragón, Rey de Sicilia (1458-1478)*; Consejo Superior de Investigaciones Científicas—Patronato «Marcelino Menéndez Pelayo», Madrid, 1952, p. 64.

28. Ídem, p. 65.

29. Ídem, p. 66.

30. GERÓNIMO ÇURITA, *Los Cinco Libros Postreros de la Segunda Parte de los Anales de la Corona de Aragón* (tom IV); Diego Dormer, Saragossa, 1668, foli 75v-76.

31. BARTOLOMÉ DE LAS CASAS, *Historia de las Indias*; edició d'Agustín Millares i Carlo i estudi preliminar de Lewis Hanke, Fondo de Cultura Económica, 2a reimpressió, Mèxic, D.F., 1986, vol. I, cap. XXXV, p. 182.

costes septentrionals i orientals: veié l'Etna, el qual el cita en una postil·la; veié les altes muntanyes a la vora del mar i tingué notícies de les fortes i famoses ciutats<sup>32</sup>, ens escrigui que “és quasi segur que En Cristòfor Colom féu molts [més] esments d'aquesta illa, però s'han extraviat<sup>33</sup>.”

Totes aquestes al·lusions a Sicília van portar En Carreras Valls a creure que En Colom va venir a servir els Reis des d'aquesta illa. Per ell, “és clar que només és possible conjecturar-ne el lloc per deduccions, i entre aquestes la que sembla més probable és la que En Colom residís a Sicília<sup>34</sup>.” I recolzava la seva hipòtesi “en el coneixement acreditat que En Colom tenia de Sicília i Xiu<sup>35</sup>.”

Àdhuc sabem que un dels mariners que navegaven per les Antilles al 1497 –i que molt probablement hi hauria d'haver anat en la segona expedició d'En Colom– és un espanyol, “veí de Tràpena, a Sicília<sup>36</sup>.”

El fet s'aclareix si tenim present que al port de Tràpena, “el 30 d'agost de 1282 hi desembarcà Pere II de Catalunya-Aragó per tal d'iniciar la conquesta de Sicília” i que “hi hagué consolat de catalans del segle XIII al XVI<sup>37</sup>, esdevenint, així, un port estratègic en el domini català de l'illa<sup>38</sup>.” Però el més rellevant i sorprenent de tot plegat és que aquest mariner es cognomena “Baruta<sup>39</sup>”, talment els mercaders i navegants sículo-barcelonins de la nissaga dels Baruta.

Així, per En Claude Carrère, sabem que ja al 1399 feien la ruta de Barcelona a Sicília els mercaders Bartomeu Baruta i Joan Roig<sup>40</sup>. I, més endavant, al 1451, trobem documentat l'argenter Bernat Baruta, ciutadà de Barcelona, intervenint en els assumptes de la ciutat per tal d'evitar la circulació de monedes deficients<sup>41</sup>. També a la llista dels mestres d'oficis de Barcelona, dels anys 1445-1452, a la nòmina dels ferrers, hi figura un Pere Baruta<sup>42</sup>. Així mateix, per En Jaume Sobrequés sabem que, el 15 de desembre de 1463, la Cancelleria Reial d'Enric I condemna els barcelonins Joan “lo triper” i Francesc Pera a pagar 3.000 florins d'or per la ruptura de pau i treva i per haver donat mort a En Gaspar Baruta<sup>43</sup>. I al *Fogatge de 1497* –just a l'època de què parlem–, un Bartomeu

Baruta consta com a cap de casa a la vila de Molins de Rei<sup>44</sup> i un altre Baruta, pagès, s'està a Barcelona, a l'illa de cases compresa entre la Rambla i el carrer de les Cabres fins al carrer del Carme<sup>45</sup>.

No hi fa re que el text on apareix documentat aquest Baruta digui explícitament que és “biscaí” i “que s'està a Sevilla<sup>46</sup>.” Suara he mostrat com els Baruta eren ciutadans de Barcelona i, per tant, si vivien aquí, el nom de “Sevilla” és una interpolació evident, com tantes altres referides als fets dels primers viatges colombins, on el nom de la ciutat bètica substitueix el de la capital catalana<sup>47</sup>.

Ara, a més a més, voldria indicar, per acabar de tenir la certesa que estem davant d'un retoc textual, que no ha existit mai a Biscaia, ni al segle XV, ni actualment, cap llinatge Baruta, tal com ho objectiva l'*Euskal Deituren Hiztegia*. Aquest diccionari monumental, únic pel nombre de cognoms bascos

32. PAOLO EMILIO TAVIANI, *Cristóbal Colón. Génesis del gran descubrimiento*; traducció de Marisa Vannini de Gerulevitz, Instituto Geografico de Agostini (Novara) – Editorial Delta, S.A.; Barcelona, 1983, p. 38.

33. Ídem, p. 253.

34. R. CARRERAS VALLS, *Los Catalanes Juan Cabot y Cristóbal Colom*; Imprenta Altés, 1931, p. 81.

35. Ídem.

36. Cf. JUAN GIL, *Mitos y utopías del Descubrimiento: I. Colón y su tiempo*; Alianza Universidad-577, Alianza Editorial, S.A.; Madrid, 1989, nota 66, p. 82.

37. “Trapani”, *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., vol. 14, p. 646.

38. Vg. ARCADI GARCIA SANZ, *Història de la Marina Catalana*; Editorial Aedos, Barcelona, 1977, p. 222, 226, 227, 231, 232, 254, 259 i 316.

39. Cf. J. GIL, op. cit.

40. Vg. CLAUDE CARRÈRE, *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*; traducció d'Hermínia Grau de Duran, Documents de Cultura-11, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1977, vol. I, p. 146.

41. Cf. CARMEN BATLLE GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*; Consejo Superior de Investigaciones Científicas – Departamento de Estudios Medievales, Barcelona, 1973, vol. I, p. 231, nota 109.

42. Ídem, vol. II, p. 588.

43. Cf. JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ, *Catálogo de la Cancillería de Enrique IV de Castilla. Señor del Principado de Cataluña*; Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona, 1975, doc. 2.246, 2.247, p. 421.

44. Vg. JOSEPIGLÉSIES, *El fogatge de 1497*; Fundació Salvador Vives i Casajuana, Barcelona, 1991, vol. I, p. 166.

45. Ídem, p. 108.

46. Cf. J. GIL, op. cit, nota 66, p. 82.

47. Vg. JORDI BILBENY, “La casa barcelonina d'En Cristòfor Colom, que elsensors van intentar situar a Sevilla”, *Terra Rubra*, núm. 73, Tarroja, novembre-desembre del 2001, p. 8-11.

que aplega, no recull en cap moment el de “Baruta”<sup>48</sup>.

D'altra banda, sabem que En Joan i En Lluís Colom, en acabar la Guerra Civil, havien marxat de Catalunya<sup>49</sup>. Conformement, també tenim coneixement provat que aquests Colom de Barcelona estaven emparentats amb els Bertran –En Joan Colom es deia Joan Colom i Bertran<sup>50</sup>–, els quals Bertran eren, al seu torn, parents dels Margarit<sup>51</sup>. A més a més, una germana d'En Joan Colom, Na Isabel Colom i Bertran, es va casar amb el militar Joan de Barbarà<sup>52</sup>. D'una escriptura de 1460 que ressenya En Mitjana de las Doblas, “es dedueix que En Joan de Barbarà, amb En Guillem de Montanyans, també militar, eren en aquells moments a Sicília i prestaven un censal a Jaume-Genís de Vallseca. No es pot precisar que dit Joan de Barbarà sigui el mateix que el General de Vilafranca, o bé que sigui un fill seu, que apareix amb el mateix nom de Joan de Barbarà, Sr. de Marsala, a Sicília, el qual prestava un censal a En Lluís i En Jaume Colom, al 1484, per obligació derivada de Na Isabel Colom i Bertran, sogra del General Barbarà”<sup>53</sup>, però el que sembla innegable és que extracta de membres d'una mateixa família, afincada a Sicília des de les acaballes del segle XIV<sup>54</sup>.

Amb això en ment, podríem conjecturar que En Joan i En Lluís Colom es podrien haver exiliat a Sicília perquè ja hi tenien parents pròxims, atès que tant els Barbarà, com els Bertran

i els Margarit habitaven a l'illa italiana. Els Bertran hi són establerts des de 1282<sup>55</sup> i els Margarit hi tenen una presència molt notòria tot al llarg del segle XV<sup>56</sup>.

Pel que fa a En Lluís Colom, és l'Alba Vallès qui ens certifica que, després de la Guerra Civil, “s'exilià a Sicília, acollit pels Cabrera, Comtes de Mòdica”<sup>57</sup>. Com que la guerra es va acabar al 1472, em sembla natural que fos acollit per En Joan I de Cabrera, Comte de Mòdica, que aleshores romania a Mòdica<sup>58</sup> –on moriria al 1474<sup>59</sup>– i que “fou un dels generals catalans a l'època de la guerra contra Joan II”<sup>60</sup>. A la seva mort, és també conjecturable que romangués o estigués en relació amb el seu fill Joan Bernat, següent Comte de Mòdica. Donat que aquest va ser el “nét d'aquell Bernat Joan de Cabrera que fou generalíssim de l'exèrcit del Principat el 1461”<sup>61</sup>, aixecat contra el rei Joan; atès que ell mateix també hi va lluitar en contra, així com el seu

48. Vg. PHILIPPE OYHAMBURU, *Euskal Deituren Hiztegia*; Editions Hitzak, Ossas-Suhare, 1991. vol. I.

49. Vg. PERE CATALÀ I ROCA, *Quatre germans Colom, el 1462*; Episodis de la Història-228, Rafael Dalmau, Editor; Barcelona, 1978, p. 52 i 56.

50. Vg. CRISTIAN CORTÈS, *Els Setantí*; Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1973, p. 71.

51. Vg. R. CARRERAS VALLS, “El testament de Mossèn Pere Bertran Margarit”; *La Notaria*, núm. 5, 18 de juny de 1935, p. 133-134 i SANTIAGO SOBREQÜÉS VIDAL, «Cuadro Genealógico», “Documentos relativos a la familia Margarit”; *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XII (1958), p. 35.

52. Cf. FRANCESC ALBARDANÉ, [“Arbre genealògic de la família barcelonina dels Colom”], inèdit.

53. ENRIMITJANA DELAS DOBLAS, *Colom Català* [mecanoscrit]; Barcelona, 1927-1950, p. 69-70.

54. Ídem, p. 70.

55. Cf. ANTONIO DE CAPMANY, *Memorias Históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de la Antigua ciudad de Barcelona* [segons l'edició de Madrid, de 1779]; Cámara Oficial de Comercio y Navegación de Barcelona, Barcelona, 1962, vol. II, 2a part, p. 825.

56. Cf. JOSEP GRAMUNT I SUBIELA, *Els Llinatges Catalans a Sicília*; Obradors Gràfics de Suc. de Torres & Virgili, Tarragona, 1931, p. 108.

57. ALBA VALLÈS I FORMOSA, “Gaspar d'Arinyó, Castellà de Vilanova i la Geltrú”; *Terra Rubra*, núm. 52, Tarroja, maig-juny de 1998, p. 10.

58. Cf. SANTIAGO SOBREQÜÉS-JOSEP M. PONS I GURI-ARMAND DE FLUVIÀ, “Cabrera”, *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., vol. 4, p. 68.

59. E. MITJANA DE LAS DOBLAS, op. cit., p. 87.

60. Ídem.

61. SANTIAGO SOBREQÜÉS I VIDAL – JAUME SOBREQÜÉS I CALLICÓ, *La Guerra Civil Catalana del Segle XV*; Estudis i Documents-21, 2a edició, Edicions 62, s/a; Barcelona, 1987, vol. II, p. 187.



Arc del triomf del Castell nou de Nàpols en honor d'Alfons IV el Magnànim

germanastre Joan Climent de Cabrera<sup>62</sup>; i atès que, per causa de la guerra, els Cabrera havien “perdut la major part dels seus dominis al Principat”<sup>63</sup>, és prou suggeridor i versemblant pensar que els Colom, que també van lluitar al mateix bàndol fins al final, i també els foren confiscats els béns, fossin acollits a Sicília per un company d’armes antijohanista.

Efectivament: En Lluís Colom figura a la llista dels 38 caps de cinquantena que, al 14 de febrer de 1461, els Diputats del General de Catalunya i Consell comuniquen al Comte de Mòdica, Capità General de l’Exèrcit del Principat<sup>64</sup>.

La relació política dels Cabrera i els Colom va ser llarga i fructífera i s’acabarà de nuar al 1527 amb el matrimoni de l’Antic de Cabrera, nét d’aquest Joan I de Cabrera, amb l’Anna de Colom i Ros<sup>65</sup>, filla d’En Guillem-Joan Colom, nebot del Descobridor. És l’Anna de Colom, neboda d’En Jaume Colom, segon Virrei i Almirall de les Índies, a qui aquest fa una deixa de diners en el seu testament de 1509, “per les bones obres que jon’he rebut”<sup>66</sup>.

Ja al 1932 En Carreras Valls havia arribat a documentar l’estada dels Colom a Sicília. En una conferència pronunciada al Col·legi Notarial de Barcelona al gener d’aquest any, i de la qual En Manuel Bazataqui n’ha abstractat certs aspectes, hi reconeixia que “En Lluís Colom i Bertran apareix al 1474 a Sicília talment com estimem que s’hi trobaria el seu parent Cristòfor Colom, que, si ens atenim a les seves pròpies paraules [...], en l’estat

dels nostres coneixements, no pot ser ningú més que el noble Joan Colom”,<sup>67</sup> com efectivament jo he pogut demostrar.<sup>68</sup> I serà, consegüentment, en funció de trobar documentats En Joan i En Lluís Colom a Sicília, que En Carreras Valls apuntava la possibilitat que hi tinguessin alhora alguna possessió personal o familiar, car deia que “excepte les possessions de Badalona [que pertanyien als Colom barcelonins], desconeixem les que segurament tingueren en d’altres parts de Catalunya i, fins i tot, a València, Mallorca, Aragó, Sicília i, encara, a Sardenya”.<sup>69</sup>

La presència dels Colom a Sicília és, per tant, fora de tot dubte i resta contrastada documentalment. Tal com ha mostrat En Català Roca, En Lluís Colom s’exilià a Sicília, un cop acabada la Guerra Civil que la Generalitat promogué contra el rei Joan. Hi és al 1474, per bé que “el 17 de desembre de 1478, la submissió de Lluís Colom i la seva muller Elionor era acceptada per Joan II”.<sup>70</sup> I, efectivament, a Sicília hi trobem també En Joan Colom, car aquest, ultra que “el 1472 va desaparèixer de Catalunya”<sup>71</sup>, com ens objectiva En Porter, allà hi confirma uns poders a En Jaume Mir, mercader de Palerm, “absent, perquè signi les èpoques per censals deguts a Lluís Colom «fratre



Urna de l'església de St. Francesc de l'Alguer (Sardenya)

62. Cf. E. MIATJANA DE LAS DOBLAS, op. cit., p. 87-88.

63. S. SOBREQUÉS VIDAL – JAUME SOBREQUÉS CALLICÓ, op. cit., p. 187.

64. Cf. P. CATALÀ I ROCA, op. cit., p. 55.

65. E. MITJANA DE LAS DOBLAS, op. cit., p. 89.

66. Cf. LUIS ARRANZ MÁRQUEZ, *Don Diego Colón, Almirante, Virrey y Gobernador de las Indias*; Tierra nueva e cielo nuevo-V, Consejo Superior de Investigaciones Científicas – Instituto «Gonzalo Fernández de Oviedo», Madrid, 1982, tom I, p. 196.

67. Cf. MANUEL BAZATAQUI VILLARROYA, “i Cristòbal Colón, badalonés? El apellido Colom vinculado de siglos a nuestra ciudad”; *Diario de Barcelona*, dijous, 14 de setembre de 1972, p. III.

68. Vg. JORDI BILBENY, “Els Colom de Barcelona i el barceloní Cristòfor Colom”; *Paratge*, 10 (1999), p. 35-52 i “Si En Jaume Colom i Alòs fou l’Almirall Diego Colom, En Joan Colom i Bertran fou el Descobridor d’Amèrica (Joan) Cristòfor Colom”; *Terra Rubra*, núm. 59, Tarroja, juliol-agost de 1999, p. 8-11.

69. Cf. M. BAZATAQUI VILLARROYA, op. cit.

70. Vg. P. CATALÀ I ROCA, op. cit., p. 56.

71. Cf. J. VENTALLÓ, “Ahondando en la historia del descubrimiento de América. La labor de investigación de Josep Porter. El linaje de los Colom en Cataluña en el siglo XV. Marineros, militares, banqueros, religiosos y comerciantes. La «escuela de mossèn Colom» en Barcelona”; *La Vanguardia Española*; dimecres, 11 de juliol de 1977, p. s/n.



meo»”.<sup>72</sup> La presència dels Colom justament a Palerm ens pot indicar que aquí hi deurien trobar algun parent o amic relacionat amb l'antiga cort del príncep Carles de Viana –a qui serviren al 1460-61 en els alhors de la Guerra Civil–, car fou en aquesta ciutat on la hi va establir, durant la seva estada a l'illa.<sup>73</sup> Tal com ha escrit En Desdevises, “En Carles visqué sobretot a Messina i Palerm durant la seva estada a Sicília”.<sup>74</sup>

Resta, doncs, incontestable que En Colom es va estar a Sicília. En conseqüència, ara tindria sentit ple el que deia el Descobridor, que hi va anar “com a Governador”, puix En Joan Colom, durant la Guerra Civil, va exercir un seguit de càrrecs que, tot i que la documentació no ens els defineix sota un ofici concret, eren desenvolupats també pels governadors. I si es va establir a Palerm, o va fer estades diverses, per negocis o acollits per amics pròxims, ara encara faria més sentit el que deia En Taviani, que “des dels ports de Palerm i de Tràpena, es pot tenir de Sicília, de les seves muntanyes, de les seves terres altes, però fèrtils, impressions semblants a les d'En Cristòfor Colom ja citades”.<sup>75</sup>

Queda, nogensmenys, per veure si a Sicília va exercir cap ofici o tan sols s'hi refugiaria per haverlos exercit contra el rei Joan II. Mentre no tinguem més informació documental siciliana, tot fa presagiar que fos això darrer, juntament amb el fet que a la biblioteca del seu fill Ferran hi ha tres llibres relacionats amb el Regne de Sicília –les *Constitutiones et statuta illustrissimi Domini Regis Karoli Iherusalem et Sicilie Regis* i les *Constitutiones Regni Siciliae*, ambdós impresos a Nàpols, per En Francesc de Tупpo, al 1492,<sup>76</sup> i el *Regalium Constitutionum Pragmaticarum et Capitulum Huius Regni [Siciliae]*, imprès a Messina, per l'Andreu de Bruges, al 1497–,<sup>77</sup> que, perfectament, li podien haver pervingut de la biblioteca del seu pare.

Si tot el que he exposat fins aquí ens evidencia fefaentment l'estada d'En Colom a Sicília i el seu coneixement polític i geogràfic, ara ho faria creure,



sobretot, el parer d'En Lalinde, pel qual “es podria concloure que fou el virregnat sicilià el que inspirà les demandes colombines; la qual cosa no tindria res de particular si es té en compte que, possiblement, el seu prestigi institucional ha estat superior al dels restants virregnats mediterranis”.<sup>78</sup>

Per això mateix, no és gens estrany que un descendent del Descobridor, En Pere Manuel Colom de Portugal i de la Cueva, fos virrei de València, de 1679 a 1680,<sup>79</sup> i de Sicília, de 1696 a 1702.<sup>80</sup> Era un besnét d'En Jordi Albert de Gelves, el qual era nét de Na Isabel Colom i Toledo,<sup>81</sup> néta alhora d'En Cristòfor Colom i Bertran, primer Almirall i Virrei de les Índies.

## JORDI BILBENY

72. P[ERE]C[ATALÀ]R[OCA], “Els Colom de Barcelona”, *Colomiel Món Català*; Rafael Dalmau, Editor, Barcelona, 1993, p. 79.

73. Cf. ENRIC BAGUÉ, “Carles d'Aragó”, *Gran Enciclopèdia Catalana*; op. cit., vol. 4, p. 438.

74. GEORGES DESDEVISES DU DEZERT, *Don Carlos de Aragón, Príncipe de Viana. Estudio sobre la España del Norte en el Siglo XV*; edició i traducció [de l'edició francesa de 1889] de Pascual Tamburri Barriain, Gobierno de Navarra–Departamento de Educación y Cultura, Iruña, 1999, p. 303.

75. P. E. TAVIANI, op. cit., p. 253.

76. Vg. ANTONIO SEGURA MORERA, PILAR VALLEJO ORELLANA, JOSÉ FRANCISCO SÁEZ GUILLÉN, *Catálogo de Incunables de la Biblioteca Capitular Colombina de Sevilla*; Cabildo de la Santa Metropolitana y Patriarcal Iglesia Catedral de Sevilla, Sevilla, 1999, p. 589.

77. Ídem, p. 590.

78. J. LALINDE ABADÍA, “El régimen virreino-senatorial en Indias”; op. cit., p. 38-39.

79. F. PÉREZ IMORAGON, op. cit.

80. M. MERCÈ COSTA, “Virreis de Sicília”, op. cit.

81. Vg. <http://genealogy.euweb.cz/capet/capet63.html>.





## QUI HAVIA SENTIT A PARLAR DE L'ECOLOGIA?

Ningú. I, tot i així, l'agricultura d'aquells temps era molt més natural que l'explotació més naturista d'avui dia: res de llavors transgèniques ni d'adobs químics, tot natural. Això sí, la major part de les vegades les collites no eren tan bones com haguéssim desitjat.

Érem als voltants de Corpus, millor dit, la mateixa vetlla d'un Corpus que s'esqueia bastant tard i, amb allò que havíem d'ajudar les xiquetes a collir l'heura que serviria per engalanar els carrers i places del poble, ja ens teniu a tota la colla dels tretze o catorze anys emparrats damunt de les parets dels horts de cal Capell, cal Tella i cal Llenes. A més de collir els brots d'heura que les xiquetes esfullaven als coves i panistres, prou que havíem mirat si a dins dels horts hi havia alguna cosa que es pogués aprofitar com ara sarmenyes o albercocs.

Res de res, tot i que d'aquests arbres fruiters n'hi havia algun que altre, de fruita no n'hi havia ni per remei. Es veu que els respectius amos havien fet la collita amb la natural precaució que donava l'escament que havien sofert més d'un cop.

Ja estava vist, aquella vesprada, quiets a la gàbia.

Que no? Per a la canallota no. Però per al jovent...

Tot just caiguda la nit el xic de cal Xac, va fer un signe als dos més íntims i ja me'ls teniu tots tres sortint de la barberia com aquell que tenen alguna cita amb les xicotes.

Res de xicotes. Allà a les Valls, més enllà de la cabana l'Agullé i ja quasi sota el castell de Meià (Mitjà que dèiem) resulta que hi havia dos albercoquers tan carregats que les rames es blegaven fins a terra i, segons deia l'autor de la descoberta, per la pinta que feien de lluny –no s'hi havia acostat gaire per por de no estovar la llebre– eren ben madurs.

En silenci i vigilant per on caminàvem van arribar fins als peus del fruiters.

Déu meu quina abundància! Allò era els set anys de les vaques grasses! I dolços com la mel!

Els nostres herois –això és un dir– feien anar les dents que era un gust. Com que n'hi havia tants i tants ni hi van fer forat, i això que quan van estar ben tips se'n van posar un bon grapat a la pitrera per fer un mos pel camí de tornada.

Abans de seguir cal fer un aclariment. Això d'anar a collir fruita de nit no era pas prendre, era simplement una tradició que sempre s'havia practicat. Altra cosa fóra que un hi anés amb bicicleta.

I ja els tenim de camí cap al poble i de cara a la barberia per allò de fer una mica de dententes als pobres que s'havien quedat allí explicant les històries de sempre. A la sina encara quedaven alguns albercocs i, com aquell que res, vam començar a desvelar els misteris de la pitrera.

L'albercoc ja sabeu que és una fruita senyora que permet obrir-los en dos meitats per tal que així us càpiga millor a la boca i la pugueu assaborir millor. I allí, a la bona claror de la bombeta de 25 de la barberia van continuar la festa. Al primer albercoc que van obrir va quedar el pinyol en un costat i a l'altre... un cuquet blanc, gras com un teixó, amb un caparró negre més eixorivit que una mustela en un galliner. La ma... que el va cadellar! I el següent albercoc igual, i l'altre també i així tots els que duien. (Hi podeu incloure també els que duien a la panxa).

Eh, que us he dit que l'agricultura d'aquell temps era molt ecològica? Fixeu-vos si n'era, que tot i el tip que se'n va fer, cap dels tres va tenir mal de panxa ni tan sols unes tristes cagarrines!

Com que es tractava d'una fruita excel·lent i d'uns animalons que només havien tastat teca bona!

**JOSEP COMA**



## VERGÓS GUERREJAT

### **VERGÓS GUERREJAT: CASTELL, ESSLÉSIA, RECTORIA I ALGUNES CASES DEL POBLE**

Per anar a Vergós Guerrejat sortint com sempre de Cervera, cal anar en direcció a Sant Ramon i un cop sobrepassada la rotonda de les Oluges, a uns tres o quatre-cents metres, trobarem una carretera a la dreta. De fet, la carretera és el mateix camí que cal fer per anar a Montfalcó Murallat, el qual puja per la vall anomenada del torrent de Vergós fins a Sant Guim de Freixenet. A uns tres quilòmetres i mig de la cruïlla trobarem un cobert a mà dreta i una petita esplanada a mà esquerra on hi ha la bàscula del poble. D'allí surt un estret vial, que es va enfilant en un recorregut de vora mil metres fins arribar a les cases del poble.

Quan arribeu al local social, a mà dreta de la carretera, que és fàcilment identifica-

ble per haver-hi al davant uns equipaments de jocs infantils, podeu deixar el cotxe i visitar el poble a peu.

Vergós Guerrejat, com quasi tots els pobles de l'alta vall del Sió està enfilat al tossal que el suporta. Tan enfilat hi està que, com veureu si el visiteu detingudament, molts dels seus carrers i carrerons estan esglaonats i, com gairebé en quasi tots els nostres pobles, el corona la baluarda del castell actualment en obres de reconstrucció. Del lloc on deixareu el cotxe, podeu accedir a la plaça on hi ha l'entrada del castell, l'església i una casa, la rectoria antiga.

Un cop haureu vist el castell, l'església, la rectoria i fet una ullada a la magnífica vista de la vall que des d'allí s'albira, podeu baixar per dintre el poble gaudint del seu encant per uns carrerons, com he dit abans, molts d'ells esglaonats que us tornaran a portar al lloc on heu deixat el cotxe.

Personalment, sabia ben poc de la història antiga de Vergós Guerrejat. Només havia pogut esbrinar que en un moment de l'edat mitjana el lloc formava part de les llavors extenses propietats de l'Oluja. La notació que vaig trobar ja fa temps feia referència al fogatjament de 1365-1370 i deia literalment: "Loch de Vergòs



Guerrejat qui es de madona den Galceran d'Oluja". Cal remarcar que l'adjectiu de "Guerrejat", afegit al nom de Vergós, fa pensar que en temps pretèrits pels voltants del poble hi devien haver hagut alguns bons repartiments de llenya.

A l'haver de fer aquesta crònica i com que les dades que tenia em semblaven prou minses vaig demanar auxili al meu vell conegut Joan Botet, veí de Vergós i actual batlle del municipi d'Estaràs, el qual molt amablement em va fornir la informació que acompanyo:

Ja al segle XII es tenen notícies del castell de Vergós quan pertanyia a la marca de Berga. L'any 1103 en el testament de Berenguer de Puigverd consta que el testador tenia la castlania de Vergós en nom d'Hug Arnau.

Al segle XIV (i això lliga amb l'única dada que jo tenia), el senyoriu de Vergós havia passat als Oluja. El 1314 es documenta Bernat d'Oluja i a mitjans del segle, la família anomenada Vergós (que per lògica

de dades cronològiques devien ser uns Oluja que havien adoptat com a cognom el del poble que senyorejaven) que possiblement procedís del castell de Vergós Guerrejat i senyorejava Castellmeià. Abona aquesta possibilitat el fet que la donació que va fer Jofre de Vergós l'any 1358 al seu fill i de la qual fou testimoni Berenguer D'Oluja, fos precisament el senyoriu de Castellmeià.

El fogatjament de 1365-1370 diu: "Loch de Vergòs Guerrejat qui es de madona den Galceràn d'Oluja".

Llavors, en data indeterminada, el senyoriu de Vergós va passar als Meca, família que en fou mestressa fins al segle XVIII, quan en morir sense fills Maria Francesca de Meca, la seva herència, de la qual formava part el castell de Vergós, passà als Sabater, marquesos de Campmany.

Pel que fa al nombre d'habitants, tinc entès que temps endarrere al poble hi havia onze cases. Actualment en resten set que estan habitades per una trentena de veïns.

MATEU SOLÉ



Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil·lenari, 38 - 25200 CERVERA



Ctra. Barcelona-Andorra, s/n  
Tel./Fax 973 47 30 77  
25750 TORÀ (Lleida)  
www.svt.es/caljaumet  
e-mail: caljaumet@svt.es



**Pells  
Sant Ramon**  
Av. Santuari, 15 - ☎ 973 52 42 43  
SANT RAMON

CAIXA CATALUNYA